

Sammanfattning

Uppdraget

Utredningens huvudsakliga uppgift har varit att ta ställning till om och i så fall under vilka förutsättningar förtroendeuppdrag ska likställas med förvärvsarbete i arbetslöshetsförsäkringen. Utredningen har även haft i uppdrag att analysera deltidsbegränsningens effekter för förtroendevalda och att ta ställning till när ett förtroendeuppdrag som inte kan likställas med förvärvsarbete kan utgöra hinder för att stå till arbetsmarknadens förfogande. I utredningens uppdrag har ingått att lämna författningsförslag om utredningens överväganden ger anledning till det.

Hanteringen av förtroendeuppdrag i arbetslöshetsförsäkringen har brister

En person som har ett förtroendeuppdrag räknas inte som arbetstagare eller företagare och omfattas därför i princip inte av arbetslöshetsförsäkringen. I vissa fall kan ett förtroendeuppdrag ändå jämföras med förvärvsarbete. I dag görs bedömningen av om ett visst förtroendeuppdrag kan jämföras med förvärvsarbete utifrån ett meddelande från dåvarande Arbetsmarknadsstyrelsen (AMS),¹ arbetslöshetskassornas beslut och förvaltningsdomstolarnas avgöranden.

Utredningen har konstaterat att det finns följande brister med dagens handläggning av ersättningssökande med förtroendeuppdrag.

¹ Se bilaga 2 till betänkandet.

- Det vägledande meddelandet från AMS har ett begränsat tillämpningsområde.
- Rättspraxis på området består av ett litet antal avgöranden som inte är tillämpbara på alla kategorier av förtroendeuppdrag.
- Den nuvarande handläggningen brister i förutsägbarhet och det finns indikationer på att arbetslöshetskassorna har svårt att nå upp till kravet på likabehandling.

Utredningen har bedömt att dessa brister kan avhjälpas genom att det införs tydliga och lättillämpade regler om förtroendevalda i lagen om arbetslöshetsförsäkringen.

Vissa förtroendeuppdrag ska likställas med förvärvsarbete i arbetslöshetsförsäkringen

Förtroendevald är ett vitt begrepp som kan omfatta en mängd olika uppdrag. Det är därför nödvändigt att införa en avgränsning som anger vilka förtroendeuppdrag som ska omfattas av arbetslöshetsförsäkringen. Utredningen har övervägt olika avgränsningar och kommit fram till ett förslag som bedöms som rimligt och som omfattar de allra flesta av de förtroendeuppdrag som direktiven berör.

Utredningen föreslår att arbetslöshetsförsäkringen ska omfatta förtroendevalda som

1. har ett uppdrag som enligt lag berättigar till ledighet från anställning, eller
2. annars har ett offentligt uppdrag som regleras i lag eller annan författning.

De förtroendevalda som har en lagstadgad rätt till ledighet från anställning för att fullgöra sitt uppdrag är riksdagsledamot, förtroendevald i kommun eller landsting, fackligt förtroendevald, skyddsombud och nämndeman.

De förtroendevalda som har ett offentligt uppdrag som regleras i lag eller annan författning har till exempel uppdrag som övervakare, god man, förmyndare, överförmyndare, förvaltare, kontaktfamilj, kontaktperson, familjehem, stödperson inom psykiatri och borgerlig vigsselförrättare.

Gemensamt för båda dessa kategorier av förtroendevalda är att de är tydligt avgränsade genom att uppdragen regleras i lag eller annan författning. Reglerna blir därigenom enkla att förstå för enskilda och enkla att tillämpa för arbetslöshetskassorna. Samtidigt blir det enklare för IAF att kontrollera hur reglerna tillämpas.

Förtroendevalda undantas från deltidsbegränsningen

För en förtroendevald som inte har förtroendeuppdrag på heltid eller ett förvärvsarbete vid sidan av sitt förtroendeuppdrag kan deltidsbegränsningen i arbetslöshetsförsäkringen innebära att han eller hon av ekonomiska skäl tvingas lämna sitt uppdrag. Det är viktigt att reglerna om arbetslöshetsersättning inte hindrar intresserade från att åta sig och fullfölja ett förtroendeuppdrag. Utredningen föreslår därför att förtroendevalda ska undantas från deltidsbegränsningen.

Andra lagändringar

Utredningens förslag att förtroendevalda ska omfattas av arbetslöshetsförsäkringen medför att vissa ytterligare ändringar behöver göras i lagen om arbetslöshetsförsäkring och lagen om arbetslöshetskassor. Utredningen föreslår följande ändringar i lagen om arbetslöshetsförsäkring.

- Tid med förtroendeuppdrag och arvode eller ersättning för förlorad arbetsinkomst ska räknas in vid beräkningen av arbetsvillkor, ramtid och dagpenning.
- Ett förtroendeuppdrag som har utförts vid sidan av ett heltidsarbete ska omfattas av reglerna om bisyssla.
- Regeln om överhoppningsbar tid för uppdrag av socialnämnden att ta emot barn i jour- och familjehem upphävs.
- Tid med förtroendeuppdrag och det arvode eller den ersättning för förlorad arbetsinkomst som har utgått ska redovisas på kassakort och genom intyg av den som fullgör motsvarande uppgifter som en arbetsgivare i förhållande till den förtroendevalda.

Utredningen föreslår följande ändringar i lagen om arbetslöshetskassor.

- En person som har ett sådant förtroendeuppdrag som omfattas av arbetslöshetsförsäkringen ska ha rätt att bli medlem i en arbetslöshetskassa eller ansluta sig till den kompletterande arbetslöshetskassan.
- En förtroendevald som inte är medlem i en arbetslöshetskassa ska ha rätt att försäkra sig mot inkomstbortfall hos den kompletterande arbetslöshetskassan.

Förtroendeuppdrag som inte likställs med förvärvsarbete

Utredningen har övervägt när ett förtroendeuppdrag som inte kan likställas med förvärvsarbete kan utgöra hinder för att stå till arbetsmarknadens förfogande. Utredningens bedömning är att de förtroendeuppdrag som inte ska omfattas av försäkringen kan prövas enligt samma kriterier som andra aktiviteter som en sökande kan ha vid sidan av sin anställning, sitt förtroendeuppdrag eller sitt företagande. Någon lagändring behövs därför inte i den delen.